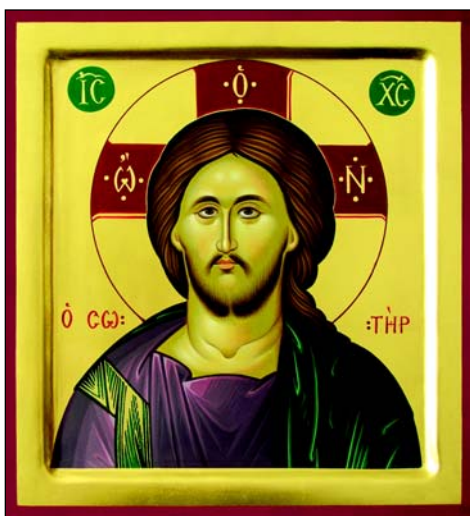

Μία ὀρθόδοξος προσέγγις στὴν εἰκονογραφία τῆς Ἐκκλησίας μας

Τὸ Πνευματικὸ Κάλλος τῶν Εἰκόνων^(*)

Οἱ Εἰκόνες ἀντικατοπτρίζουν τὴν Θεία Ὅμορφιά
καὶ τὴν ἀντανάκλασι αὐτῆς στοὺς Ἄγιους

ΟΤΑΝ ὁμιλοῦμε γιὰ ὁμορφιά, συνήθως ἀναφερόμεθα στὴν ἐξωτερική, φυσική ὁμορφιά, ἡ ὁποία γίνεται ἀντιληπτή ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις. Ἔτσι, ἐκτιμοῦμε τὶς καλλιτεχνικὲς δημιουργίες βάσει τῆς ἀπλότητος, καθαρότητος, ἀρμονίας, συμμετρίας κλπ. Ἐπίσης, τὶς κρίνουμε ἀπὸ τὸ πόσο καλὰ ἀντικατοπτρίζουν καὶ μιμοῦνται τὸν φυσικὸ κόσμο.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ πνευματικὴ ὁμορφιά ἀποκαλύπτει μίαν ἐσωτερική, πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία γίνεται ἀντιληπτή μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς

τῆς ψυχῆς μᾶλλον, παρὰ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος.

Αὕτη ἡ ὁμορφιά σχετίζεται μὲ ἓνα ὑψηλότερο ἐπίπεδο ὑπάρξεως, ἐπειδὴ ἀντικατοπτρίζει τὴν πνευματικὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι τὸν ἐξωτερικὸ, ὑλικὸ κόσμο. Ἄν πρόκειται νὰ κατανοήσουμε καὶ ἐκτιμήσουμε θετικὰ τὶς Εἰκόνες, πρέπει νὰ τὶς ἰδοῦμε ὄχι ὡς ἔργα τέχνης, ἀλλὰ ὡς ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀνάγουν στὴν πνευματικὴ αὐτὴν πραγματικότητα.

Μερικοὶ ἄνθρωποι ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὶς Εἰκόνες, ἐπειδὴ δὲν εἶναι νατουραλιστικὲς, δηλαδὴ δὲν εἰκονίζουσι τὴν φύσι ὅπως πραγματικὰ εἶναι, στὴν τεχνοτροπία τους. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μορφῶν ἐμφανίζονται ὡς παραποιημένα, τὰ δένδρα καὶ τὰ κτίρια φαίνονται πολὺ ἀφηρημένα. Αὐτὸ δὲν ὀφείλεται σὲ ἔλλειψι ἐπιδεξιότητος τοῦ εἰκονογράφου, ἀλλὰ εἶναι σκόπιμο.

Οἱ Εἰκόνες ἱστοροῦνται μὲ μίαν παραδοσιακὴν τεχνοτροπία, ἡ ὁποία κατα-

δεικνύει μία πραγματικότητα πέραν τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ παριστάνει ἄνθρωπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἁγιασθῆ καὶ καθαρισθῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ σῶμα παριστάνεται σὲ μία δοξασμένη, μεταμορφωμένη κατάσταση.

Κάποια μέρη τοῦ σώματος μεγεθύνονται ὑπέρμετρα, ἐνῶ κάποια ἄλλα σμικρύνονται. Ἡ κεφαλὴ, γιὰ παράδειγμα, φαίνεται νὰ εἶναι (συνήθως) πολὺ μεγάλη ἐν σχέσει μὲ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα. Τοῦτο συμβαίνει, διότι τὸ πρόσωπο εἶναι τὸ πλέον σημαντικό, τὸ πλέον ἐκφραστικὸ μέρος τοῦ σώματος. Οἱ λεπτὲς μῦτες, τὰ μικρὰ χεῖλη καὶ τὰ μακρὰ δάκτυλα ὑποδηλώνουν, ὅτι τὸ παριστώμενο πρόσωπο εὐρίσκεται σὲ μία κατάσταση, στὴν ὁποίαν οἱ αἰσθήσεις του ἔχουν ἐκλεπτηνθῆ καὶ πνευματοποιηθῆ.

Αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐρμηνεύσουν ὀρθὰ τὶς Εἰκόνες πρέπει οἱ ἴδιοι νὰ εὐρίσκωνται στὴν διαδικασία ἁγιασμοῦ καὶ καθάρσεως, διότι ἡ πνευματικὴ ὁμορφία γίνεται ἀντιληπτὴ ἀπὸ ψυχές, οἱ ὁποῖες καθαίρονται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ὑπέρτατη Ὁμορφιά, ἡ πνευματικὴ ὁμορφία εἶναι τελικὰ μία ἀντανάκλασις τῆς Θείας Ὁμορφιάς.

Οἱ πνευματικὲς ὑπάρξεις, ὅπως οἱ Ἄγγελοι, εἶναι κάτοπτρα τῆς Θείας Ὁμορφιάς. Οἱ ψυχές μας ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ ἀντικατοπτρίζουν τὴν Ὁμορφίαν τοῦ Θεοῦ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ἀγωνισθοῦμε, βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, νὰ κατορθώσουμε τὴν θεία ὁμοιότητα. Δηλαδή, πρέπει νὰ θεωθοῦμε καὶ νὰ γίνουμε ὁμοιώματα τῆς τελειότητος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν.

Ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀρετῆς δὲν σημαίνει, ὅτι εἰσάγουμε στὴν ψυχὴ κάτι, τὸ ὁποῖο δὲν ὑπῆρχε, ἀλλὰ ὅτι ἀναπτύσσουμε καὶ φανερώσουμε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἤδη ἦταν ἐκεῖ. Ὁ Ἀβδᾶς Δωρόθεος λέγει, ὅτι ὅταν τὰ πάθη ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴν ψυχὴ, τότε οἱ ἀρετὲς φανερώνονται καὶ πάλι (PG τ. 88, στλ. 1757). Οἱ ἀρετὲς τῆς ψυχῆς τὴν καθιστοῦν ὁμορφη, μίαν ἀντανάκλασι τῆς Θείας Ὁμορφιάς.

Οἱ Εἰκόνες καθρεπτίζουν ἐπίσης τὴν Θεία Ὁμορφίαν καὶ εἰκονίζουν τὶς ἀρετὲς τῆς πίστεως, τῆς πραότητος, τῆς ταπεινώσεως, τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὰ πάθη, τῆς πνευματικῆς ἀγάπης. Πῶς εἶναι τοῦτο δυνατόν;

Οἱ Εἰκόνες παριστάνουν δύο εἶδη πίστεως. Ἡ πρώτη, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀπλὴ πίστις ποὺ βασιίζεται στὴν ἀκοή, εἶναι ἡ ἐλεύθερη ἀποδοχὴ τοῦ

δόγματος σχετικά με τὸν Θεὸ καὶ τὴν δημιουργία Του. Τὸ δεύτερο εἶδος πίστεως ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὸ πρῶτο καὶ βασιίζεται σὲ μίαν ἐσωτερικὴ ἀντίληψη καὶ γνῶσι, κατεχομένη μόνον ἀπὸ ἐκείνους πού φωτίζονται ἀπὸ τὴν θεία χάρι (Ἐβρ. ια´ 1).

Καθένας πού ἔχει αὐτὸ τὸ δεύτερο εἶδος πίστεως, γνωρίζει ἐν μέρει τὴν ὑπερβατικὴ πραγματικότητα τῶν μυστηρίων. Τὸ φωτοστέφανο συμβολίζει αὐτὴ τὴν κατάστασι φωτισμοῦ καὶ ἀνωτέρας γνώσεως, ὅπως ἐπίσης καὶ τῆς ἀγιότητος.

Ἵσοι εὐρίσκονται στὸ πρῶτο ἐπίπεδο πίστεως εἰκονίζονται χωρὶς φωτοστέφανο, ἀλλὰ ἐκφράζουν τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ εὐλάβειά τους στὸν Θεὸ μὲ τὸ βλέμμα τους, τὴν στάσι τους καὶ τὶς χειρονομίες τους.

Ἡ πραότης εἶναι ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὸν θυμὸ ἢ τὸν ἐσωτερικὸ ἐκνευρισμό. Ἐνα πρόσωπο πού ἔχει τὴν ἀρετὴ αὐτὴ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν ἔπαινο ἢ τὴν προσβολή. Στὶς Εἰκόνες τῶν Μαρτύρων, ἢ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πού θανατώνει τὸν δράκοντα, δὲν ὑπάρχει ἴχνος θυμοῦ ἢ ἐξάψεως. Τὰ πρόσωπά τους ἐπιδεικνύουν γαλήνη καὶ ἡρεμία. Ἀπὸ τὴν πραότητα ἀναβλύζει προσευχή, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ σὲ συνομιλία καὶ ἔνωση μὲ τὸν Θεό.

Ἡ ταπεινῶσις εἶναι αὐτογνωσία, ἡ ἰκανότης νὰ βλέπη κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του ὅπως πραγματικὰ εἶναι, καὶ ἐπίσης τί μπορεῖ νὰ κάνη καὶ τί πρέπει νὰ γίνη. Ἡ ἀρετὴ αὐτὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐπίγνωσι τῶν ἐλλείψεῶν μας καὶ ἀπὸ τὸν πόθο νὰ ὑψωθοῦμε στὴν ἀπόλυτη τελειότητα τοῦ Θεοῦ. Στὴν εἰκονογραφία, ἡ ταπεινῶσις δηλώνεται μὲ τὴν προσωπικὴ ἔκφρασι, τὴν στάσι, τὶς χειρονομίες καὶ τὴν ὑπόκλισι τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ Ἁγίου.

Ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὰ πάθη δὲν ἀναφέρεται ἀπλῶς στὰ αἰσθήματα καὶ τὶς ἐπιθυμίες μας, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ σὲ κάθε φανερὸ ἀμάρτημα, κακοὺς ἢ ἀρνητικὸς λογισμοὺς κλπ. Ἡ ἀπάθεια παριστάνεται μὲ τὸν ἀέρα τῆς ἐπισημότητος τοῦ Ἁγίου καὶ τὸ πνευματικὸ μεγαλεῖο. Ἐκφράσεις μικρότητος ἢ ἠθικῆς ἀδυναμίας ἀποφεύγονται. Τὰ ἡρεμα πρόσωπα καὶ οἱ ὀλάνοικτοι ὀφθαλμοὶ ἀποκαλύπτουν ἐσωτερικὴ δύναμι καὶ αὐτοκυριαρχία.

Ἡ πνευματικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο ὡς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ, ἐνώνει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν Θεό. Στὴν εἰκονογραφία, ἡ πνευματικὴ ἀγάπη παριστάνεται μὲ τὴν ἀπουσία ζαχαρένιων ἐκφράσεων τοῦ προσώπου καὶ θεατρικῶν χειρονομιῶν. Ὑπάρχει μᾶλλον ἐπισημότης καὶ δέος.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς μᾶς διδάσκει, ὅτι μέσῳ τῶν αἰσθητῶν Εἰκόνων, «ἐπὶ τὴν θεῖαν καὶ αἴλλον ἀναγόμεθα θεωρίαν» (PG τ. 94, στλ. 1261A). Οἱ ἱερῆς Εἰκόνες μᾶς διδάσκουν καὶ μᾶς ἀνάγουν στὰ πρωτότυπα

καὶ μᾶς προτρέπουν στὸ νὰ μιμούμεθα τὸ παράδειγμα τῶν εἰκονιζομένων προσώπων. Μᾶς βοηθοῦν νὰ κατορθώσουμε τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀγιότητος καὶ νὰ φθάσουμε στὴν ὁμοίωσι τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὁμοίωσις τοῦ Θεοῦ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν θέωσι, πὺν εἶναι ἡ συμμετοχὴ στὴν θεία ζωὴ. Θέωσις, ἢ ἔνωσις μὲ τὸν Θεό, εἶναι μιὰ ἄλλη λέξι πὺν σημαίνει τὴν σωτηρία.

Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ φωτίση τὶς ψυχές μας καὶ νὰ μᾶς ἀξιώση τῆς σωτηρίας Αὐτοῦ.

+ π. Ἰ. Φ.

(*) Μετάφρασις ἐκ τῆς ἀγγλικῆς ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξο ἀμερικανικὸ περιοδικὸ «Φρέαρ τοῦ Ἰακώβ», Φθινόπωρο 1997-Χειμῶνας 1998.

Περιοδ. «Ἅγιος Κυπριανός», ἀριθ. 288/Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 1999, σελ. 150-151, 155. Οἱ δύο ἔγχρωμες εἰκόνες, ἐκ τοῦ Ἁγιογραφείου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἁγίων Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης Φυλῆς Ἀττικῆς.